

УДК 351.74.321

**Кабиш О. О., Луганський національний університет імені Тараса Шевченка,
м. Старобільськ**

РОЛЬ СИЛОВИХ СТРУКТУР В СИСТЕМІ ПОЛІТИЧНОЇ ВЛАДИ ДЕМОКРАТИЧНИХ ДЕРЖАВ

У статті осмислюється проблема місця та ролі силових структур в системі політичної влади в демократичній державі. Проаналізовано принципи та особливості функціонування силових структур в демократичних державах. Розглянуто моделі та форми взаємодії силових структур із політичною владою та громадянським суспільством. Приділено увагу характеристиці силових структур як адміністративного та електорального ресурсу у виборчому процесі. З'ясовано особливості цивільного та основні напрями громадського контролю силових структур демократичної держави. Доведено, що характерною рисою демократичного режиму є усунення силових структур з політичного життя, а їх діяльність чітко регламентується законодавством а участь громадян у формуванні та контролі за діяльністю силових структур, унеможливорює використання їх проти власного населення.

Ключові слова: силові структури, політична система, демократичний режим, громадський контроль, адміністративний ресурс, електоральний ресурс.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Державні силові структури –це не лише актори політичного процесу, а й одна з найбільш соціально-професійних структур, яка має значний політичний потенціал. В силу своїх особливостей, силові структури можуть виступати як інструментом політики (підтримувати утвердження демократичних ідеалів), так і бути активним суб'єктом владних відносин (виступати на політичну арену самостійно, втручатись у політичну боротьбу або використовуватися окремими політичними силами як інструмент боротьби за владу чи механізм здійснення примусу) заперечуючи демократичні ідеали. Характер та зміст взаємодії силових структур і політики обумовлений низкою різноманітних чинників: ментальністю, традиціями, духовними цінностями, політичною культурою, формою державного правління, суспільно-політичною ситуацією, конкретними обставинами та зумовлюються політичним режимом. Характер та взаємодія силових структур політичної влади і громадянського суспільства визначає рівень стабільності суспільно-політичного устрою і владних відносин. Зміна внутрішньополітичної ситуації і поява зовнішніх загроз призводить, відповідно, до зміни ставлення суспільства до силових структур, їхньої структури та повноважень.

Метою статті є проведення аналізу взаємодії силових структур з цивільною владою та громадянським суспільством в умовах демократичної держави. Для досягнення поставленої мети нами поставлені наступні завдання: проаналізувати принципи функціонування силових структур в умовах демократичного режиму; висвітлити характер та принципи взаємодії силових структур із владою, визначити рівень підконтрольності силових структур цивільній владі в демократичних державах.

Аналіз останніх досліджень. Особливості взаємовідносини силової структури із владою та суспільством становлять інтерес і є предметом досліджень багатьох науковців. Питання впливу армії (як силової структури) розглядали ще стародавні філософи Геракліт, Демокріт, Платон («Держава»), Арістотель («Політика»), мислителі епохи Відродження, Нового часу (Макіавеллі, Дж. Локк, І. Кант та ін.). Окремі аспекти та типи взаємодії окремих підрозділів силових структур та політики, розглядали Б. Абрахамсон, М. Едмондс, Х. Лассуел, А. Лукхем, С. Хантінгтон. У сучасній українській науковій літературі є розробки В. Богайчука [2], І. Карпінського [10], В. Смолянюка [15], І. Ільницької [9] які розробляли проблеми впливу армії(збройних сил) на політичні інститути чи процеси. Певну увагу взаємодії силових структур та суспільства досліджують М. Требін [19; 20], А. Бадер [1], Н. Череміскіної [21]. Питання взаємодії та цивільного, парламентського й демократичного контролю Служби безпеки України та сил спеціальних операцій стали предметом обговорення експертів, науковців України та іноземних партнерів в рамках роботи Всеукраїнської науково-практичної конференції «Роль і місце

національної спецслужби в історії українського державотворення» яка пройшла 17 березня 2017 р. у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка [17]. Вказані дослідники зазначають, що характер взаємозв'язку й взаємодії силових структур з політичною владою та громадянським суспільством визначає рівень стабільності суспільно-політичного устрою і владних відносин. Однак, у зазначених роботах політичний режим не розглядається як фактор детермінації взаємодії силових структур та політично влади.

Виклад основного матеріалу. Сукупність елементів ідеологічного, інституціонального і соціологічного порядку, що сприяють формуванню політичної влади даної країни на визначений період становлять політичний режим країни. Форма правління, за якої влада в країні здійснюється з дотриманням основних прав людини, вільного волевиявлення громадян, в умовах безперешкодної діяльності політичних інститутів визначається як демократичний режим. Демократичному режиму притаманні: відсутність концентрації влади в одній особі; багатопартійність, змагальність у ході виборів; постійне вивчення суспільної думки; право громадян на інформацію, на критику; можливість відкликання і зміна влади, становище та умови діяльності політичних партій, правовий статус особистості права та обов'язки громадян, порядок функціонування каральних і правоохоронних органів, співвідношення й регламентацію дозволеного та забороненого.

Важливу роль у забезпеченні реалізації принципів демократії відіграють силові структури держави, які виступають гарантами політико-правової стабільності, а також прав і свобод людини та громадянина. Враховуючи різний характер суб'єктів політики, які формують силові структури держави, доцільно зазначити, що під дефініцією «силові структури» ми розуміємо збройні сили, органи безпеки, правоохоронні органи, спеціальні воєнізовані служби тощо. Слід підкреслити, що ми маємо на увазі саме державні силові структури, оскільки громадські об'єднання, політичні партії та інші недержавні елементи політичної системи не мають права створювати і використовувати у своїй діяльності силові структури. Названі інституції є «невід'ємними елементами механізму держави, виконують одну з основних та постійних функцій держави – забезпечують зовнішній та внутрішній суверенітет, правопорядок і захист суспільного устрою від дестабілізації та деструкції» [18, с.45; 13].

У політичному просторі демократії силові формування держави відповідають інтересам суспільства, функціонують в його інтересах і призначені для захисту суверенітету держави, її незалежності, територіальної цілісності та неподільності й підпорядковуються демократично обраному урядові (перебувають під повним контролем вищого державного керівництва), інститутів громадянського суспільства та не претендують на самостійну політичну роль. Демократичні суспільства створюють правові механізми, які унеможливають перетворення силових структур з інструмента реалізації загальної державної політики в інструмент здійснення політики правлячої партії або групи осіб.

Домінантним принципом функціонування силовиків у демократичному суспільстві є забезпечення ефективно діючої системи демократичного цивільного контролю за діяльністю силових структур (державними військовими формуваннями, правоохоронними органами, інститутами сектору безпеки, суб'єктами забезпечення національної безпеки – міністерствами та іншими державними органами, залученими до вирішення питань, пов'язаних з обороною і безпекою держави), що є важливою складовою моделі взаємодії силовиків і політики у країнах із демократичним політичним режимом.

В умовах демократичних режимів система цивільного контролю забезпечує контроль і керівництво силовими структурами з боку законодавчої, виконавчої, судової влади, а також – безпосередній контроль з боку громадянського суспільства. Форми цього контролю в різних демократичних країнах можуть бути різними:

1. Контроль і керівництво силовими структурами з боку законодавчої та виконавчої влади, що передбачає: розробку та прийняття законодавчих та нормативно правових актів, які регулюють порядок функціонування та законність дій силових структур, вимоги щодо їх дотримання; забезпечення керування силовими відомствами цивільним членом уряду; послідовний контроль за діяльністю силових структур.

Формою цивільного контролю з боку влади є парламентський контроль. Він полягає у як створенні спеціальних комітетів, постійних комісій з питань безпеки і оборони, тощо.

Наприклад, у Франції комісія з питань безпеки та оборони Національної Асамблеї та Сенату здійснює моніторинг діяльності та витрат розвідувальних/спеціальних служб, міністерства внутрішніх справ, оборони та ін.; у Норвегії діє спеціальний комітет по здійсненню перевірок конкретних об'єктів силових відомств (Норвегія); у Польщі – Комісія у справах спеціальних служб (складається з парламентарів), повноваження якої стосуються як законопроектної роботи, так і аналізу звітів Голів служб, оцінки співробітництва силових структур, розгляду скарг щодо їх діяльності. В Україні парламентський здійснюється Комітетом Верховної Ради України з питань національної безпеки і оборони, передбачає виконання як законопроектної і організаційної, так і контрольної функції, проте дієвість такого контролю полягає лише в аналізі (практики застосування законодавчих актів), підготовці та поданні відповідних висновків та рекомендацій на розгляд Верховної Ради України; контролі за виконанням Державного бюджету України; організації та підготовці парламентських слухань; направленні матеріалів для відповідного реагування органам Верховної Ради України, державним органам, їх посадовим особам. Та не здійснює моніторингу діяльності, перевірок, оцінки співробітництва спецслужб, розгляду скарг щодо діяльності спецслужб тощо (Г. Гончаренко) [17, с. 45-46].

У низці держав значна частина контролюючих функцій парламенту у сфері безпеки делегована парламентському комітету або підпорядкованому парламенту, експертному комітету або органу. Слід зауважити, що у більшості держав (Аргентина, Австралія, Велика Британія, США, Бельгія, Голландія, Норвегія, окрім парламентського контролю, здійснюється також контроль із боку політичного керівництва виконавчої гілки влади. Для цього створюються міжвідомчі комітети і комісії при главах урядів [17, с.139-140].

2. Контроль з боку судової влади. Це активний попередній та послідовний контроль функціонування і діяльності силових структур в сфері дотримання основних прав і свобод громадян та їх військовослужбовців [5, с. 37].

Для силових структур такий контроль – це підлеглисть цивільному уряду; звітність перед урядом; політична відповідальність.

Отже, цивільний контроль – це система запобігання неконституційних дій та рішень силових структур; попередження безконтрольної діяльності посадових осіб силових відомств; засіб недопущення перетворення силового блоку в самостійний центр влади та механізм запобігання небажаному зростанню активності силовиків.

За демократичного режиму в державі створюються сприятливі умови для відкритого обговорення та прийняття важливих державних рішень з військових питань та питань обороноздатності та національної безпеки, діяльності силових відомств із залученням широких кіл громадськості [4]. В. Горбулін у монографії «Стратегічне планування: вирішення проблем національної безпеки» зазначає, що демократичний цивільний контроль – це і система наглядово-спостережних заходів і засобів, здійснюваний інститутами громадянського суспільства» [6].

3. Інституційну основу системи демократичного контролю становлять: спеціально утворені для цієї мети контролюючі та наглядові державні органи; органи громадянського суспільства, неурядові організації та засоби масової інформації. Так, в країнах-членах Ради Європи для контролю за окремими службами силових структур створюються органи експертного контролю – це спеціальні непарламентські органи, що уповноважені розглядати насамперед законність діяльності і політики служб, включаючи дотримання ними правових норм. В Норвегії, Нідерландах і Португалії такі органи експертного контролю забезпечують більш повну й глибоку перевірку діяльності таких відомств, ніж їх парламентські колеги. В Нідерландах, Бельгії, Хорватії, Норвегії, Швеції, Португалії та інших європейських країнах вони є головним елементом зовнішнього контролю діяльності служб (А. Шишак) [17, с.180-182].

В Україні створено громадські ради (при Службі безпеки України, Міністерстві внутрішніх справ України, Міністерстві оборони України тощо) які є інструментом комунікації між громадськістю, політиками, незалежними експертами, правозахисниками, працівниками силових структур, тобто виступають механізмом отримання інформації «з перших рук» від населення про роботу силового сектору держави, можливість відпрацювання прозорих стосунків. Громадська рада – це основний правовий засіб громадянського контролю, який є колегіальним консультативно-дорадчим органом, що безпосередньо залучається до виконання завдань щодо захисту

національних інтересів у безпековій та оборонній сферах, утворений для забезпечення участі громадян в управлінні державними справами у сфері безпеки та оборони, з метою представництва інституцій громадського суспільства та врахування їх інтересів у діяльності цих органів, підвищення дієвості демократичного цивільного контролю за діяльністю складових сектору безпеки та оборони, забезпечення національної безпеки держави, ефективного відстоювання її національних інтересів у сфері безпеки та оборони. (Д. Гончаренко, В. Пентегов, П. Комірчий, Л. Радовецька) [17, с. 95-96;139-140]. Отже, можемо зазначити наступну форму системи демократичного цивільного контролю.

4. Громадський контроль – форма реалізації демократії і способом залучення населення до управління суспільством та державою. Громадський контроль за визначенням вітчизняних дослідників (О. Андрійко, А. Васіна, А. Мельник, Л. Гордієнко, О. Оболенський та інших), – це невід’ємна складова системи публічного управління, чинник розвитку суспільства в умовах демократичної, соціальної правової держави [7, с.149], що полягає у «функціонуванні системи соціальних інститутів держави та громадянського суспільства з регулювання військово-громадських відносин, надання законності діям силових структур, вдосконалення їхнього розвитку в інтересах суспільства» [16]. За західними поняттями, громадський контроль – це контроль за силовими структурами через політичні та демократичні легітимні інститути держави. Забезпечується громадський контроль шляхом: розширення формату та механізму інформування громадськості про діяльність силових структур, виконання покладених на них завдань; посилення відповідальності керівників відповідних складових сектору безпеки за несвоєчасне реагування на звернення громадських організацій та громадян, повідомлення засобами масової інформації про неналежне виконання ними своїх завдань; запровадження системи залучення громадськості до протидії тероризму для сприяння його виявленню та запобіганню; залучення громадськості до процесів розвитку складових сектору безпеки, зокрема у питаннях покращення їх соціального, медичного та матеріально-технічного забезпечення, раціонального використання державних ресурсів.

В Україні, яка стала на шлях демократичної розбудови, сьогодні в рамках співпраці з громадськістю керівники та представники силових структур участь у спільних із громадськістю заходах (засідання, круглі столи), виступи на телеканалах національного телебачення, публікації в ЗМІ та на офіційних веб-сайтах правоохоронних відомств, заходи щодо запобігання і протидії корупції. Також, слід зазначити, що в рамках реалізації згаданої вище форми громадського контролю можуть створюватись певні інституціональні утворення при органах державної влади, які і представлятимуть інтереси громадськості у відповідному державному органі та забезпечуватимуть опосередкований контроль за їх діяльністю (І. Дралюк) [17, с.59]. Винятки щодо реалізації цього права, пов’язані з інтересами національної безпеки, визначаються законом.

Громадський контроль над силовими структурами визнається однією з головних ознак стабільного політичного режиму в країні, демократичної зрілості самого суспільства, умовою нормального функціонування цивілізованої держави. Громадський контроль призначений для формування та вдосконалення правової основи життєдіяльності воєнної організації держави та механізму здійснення на практиці воєнної політики [16]. Його мета – гармонізація військово-громадських відносин, інтеграція силових інститутів в соціально-економічну та інші структури суспільства.

5. Департизація, деполітизація та деідеологізація силових структур. Департизація – тип відносин між силовими структурами та політичними партіями полягає в забороні діяльності при силових структурах будь-яких партій, в тому числі й правлячої, в забороні бути членами партійних організацій, здійснювати будь-яку роботу в їхніх інтересах за будь-яких умов [19, с. 50]. У державах із розвиненою демократією, між партіями та силовими відомствами можливе гнучке поєднання департизації з частковою партизацією (партіям заборонено мати свої організації в силових формуваннях та вести партійну роботу, натомість службовцям дозволяється перебувати у партіях й займатись партійною діяльністю поза військовими частинами, виключно в позаслужбовий час й не у службовій формі (як у Німеччині, Італії) [19, с. 50]. До того ж в багатьох країнах світу військовослужбовці мають право виставляти свою кандидатуру в депутати парламенту, але повинен (хоч тимчасово) піти у відставку [10, с. 122].

В Україні даний принцип закріплено у ст.4 Закону України «Про демократичний цивільний

контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави»[8]. Згідно з яким, службові (посадові) особи, здійснюючи згідно із цим Законом функції керівництва і контролю у сфері оборони і безпеки держави та правоохоронної діяльності, не можуть бути зв'язані рішеннями політичних партій чи громадських організацій.

Деполітизація. В умовах демократії забезпечується мінімізація можливостей втручання силовиків у політичне життя і, особливо, у процес боротьби за владу. Реалізується цей принцип за рахунок існування механізмів, що обмежують можливість окремих політичних сил використовувати силові підрозділи для досягнення власних інтересів. Паралельно створюються правові механізми, що унеможливають перетворення силових структур з інструмента реалізації загальнодержавної політики в інструмент здійснення політики правлячої партії. Силові структури не втручаються у політику як безпосередні політичні сили і не включені у боротьбу за владу [9, с. 209-210]. Україна взяла на себе міжнародні зобов'язання запровадити демократичний цивільний контроль над силовими структурами. Це зафіксовано в ряді документів, серед яких «Кодекс поведінки стосовно воєнно-політичних аспектів безпеки» (1994 р.), «Хартія про особливе партнерство між Україною та НАТО» (1997р.) Законом України «Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами влади» (2003р.) та інші. Демократичний цивільний контроль і підзвітність силових структур є найголовнішими принципами їх взаємодії з суспільством. Таким чином, якщо силові структури не втручаючись в перебіг політичного процесу, то можна говорити про консолідацію правової держави.

Важливою ознакою демократичних держав є можливість здійснення вільних, чесних, змагальних виборів. Даний принцип передбачає, що в процесі організації і проведенні виборчого процесу повністю виключається будь-який примус щодо участі або неучасті як у виборах в цілому, у процедурі голосування, а також виключається тиск на виборця при визначенні ним, як йому голосувати на виборах.

Силові структури, мають достатньо адміністративних важелів впливу та можливостей втручання у виборчий процес. Вітчизняний дослідник М. Бучин зазначає, що «силові структури можуть бути, з одного боку, інструментом, за допомогою якого посадовці здійснюють адміністративний вплив на хід виборчої кампанії, з іншого – виступати самостійним суб'єктом адміністративного ресурсу. У цьому випадку вони мають найбільше можливостей та засобів для здійснення силового тиску під час виборів. Цей тиск силові структури можуть реалізувати не тільки на всіх етапах виборчого процесу, але також задовго до офіційного початку виборчої кампанії» [3]. Чинна влада може використовувати силовий адміністративний ресурс (силові структури) під час виборів у власних цілях [22]. Зазвичай, в демократично розвинутих країнах адміністративний ресурс тлумачать як форму зловживання владою. Така ситуація зумовлена трансформаційними процесами в країні, особливостями менталітету суспільства, відсутністю традицій вільного волевиявлення громадян; нерозвиненістю інститутів громадянського суспільства тощо.

У демократично розвинених країнах окремі частини силових залучаються до організації та проведення виборчого процесу. Зокрема, як зазначено у нормативно-правових актах Ради Європи та ОБСЄ, для попередження/припинення масових порушень громадського порядку, припинення заворушень та забезпечення громадської безпеки. Головним завданням силових структур(причетних до виборчого процесу) є забезпечення, охорона і захист виборчих прав громадян від протиправних посягань, забезпечення дотримання, виконання всіх прав і обов'язків суб'єктів та інших учасників виборчого права на всіх етапах виборчого процесу, забезпечення законності під час виборчих правовідносин. На підрозділи силових структур покладаються обов'язки по: забезпеченню особистої безпеки громадянам, політичним партіям, кандидатам в депутати; дотримання громадського порядку у приміщеннях при голосуванні і прилеглий території; попередженню/припиненню злочинів та інших правопорушень у виборчому процесі; забезпечення порядку під час проведення масових публічних акцій з агітації, мітингів тощо [11]. Окремі підрозділи силових структур залучаються до організації, підготовки, проведення та визначення результатів виборів, а також відносин, що стосуються процесуальної та поліпредметної (суб'єктно-об'єктної) інфраструктури виборів (питання фінансування виборів, визначення кола учасників виборчого процесу, доступу до ЗМІ, участі представників іноземних держав, міжнародних міжурядових і неурядових організацій як спостерігачів за проведенням

виборів тощо). Залежно від того, як організовані в державі вибори, наскільки вони вільні й дають можливість виразити волю нації або територіальної громади, відбити реальний розклад політичних формувань, урахувати сформовані в суспільстві ідеологічні й інші інтереси системного характеру, залежить демократичний характер держав, фактичне забезпечення верховенства закону, і в остаточному підсумку – реальність захисту прав кожної конкретної людини [12, с.75].

Не слід забувати, що силові структури володіють могутнім електоральним потенціалом, що дозволяє їм брати участь в політичній боротьбі, відстоювати свої інтереси в межах демократичних процедур. Тож, небезпеку для демократичних процесів в суспільстві представляє зростання в ньому значимості якої-небудь силової структури, яка з часом може перерости в прагнення цієї структури грати ведучу роль спочатку в системі силових відомств, а потім і в суспільстві в цілому. Історичних прикладів, які підтверджують можливий характер розвитку даного явища, більше ніж достатньо. У результаті використання силових структур у внутрішньо-владному конфлікті політичний режим зазнає негативної трансформації у бік посилення авторитаризму, зростає роль «силовиків» у внутрішній і зовнішній політиці [14]. Тому, наступною політичною розвідкою стане вивчення силових структур в умовах антидемократичних режимів (тоталітарного, авторитарного).

Висновки. Силові структури в демократичних країнах підконтрольні та підпорядковані цивільному демократично обраному уряду, не беруть участі у боротьбі за владу, функціонують в інтересах народу і держави та не виступають самостійним суб'єктом політики. Вони виступають гарантами політико-правової стабільності, а також прав і свобод людини і громадянина. Якщо силові структури концентрують свою увагу виключно на виконанні своїх обов'язків, не втручаючись в перебіг політичного процесу, то можна говорити про консолідацію правової держави.

Бібліографічний список:

1. Бадер А. Взаємодія громадян із силовими структурами як індикатор можливості застосування збройного насилля органами державної влади / А. В. Бадер // Грані : Науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах. - 2016. - № 9. - С. 89-94.
2. Богайчук В. Політика і армія: проблеми взаємозв'язку / В. Богайчук // Політ. менеджмент. – 2005. – № 5. – С. 31–38.
3. Бучин М. Силові структури як суб'єкт адміністративного ресурсу під час виборчих кампаній в Україні / М. А. Бучин // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". – 2008. – № 612 : Держава та армія. – С. 201–205.
4. Галушко С.О. Демократичний контроль за організаціями внутрішньої і зовнішньої безпеки [Електронний ресурс] / С.О.Галушко // Режим доступу: <http://www.npu.edu.ua/media/kunena/attachments/legacy/files/04.pdf>
5. Гриненко О. Проблеми формування цивільно-військових відносин в Україні / О.І. Гриненко, М.М. Денсжкін // Наука і оборона. – 2002. – № 2. – С. 36–40
6. Горбулін В. Стратегічне планування: вирішення проблем національної безпеки : монографія / В. П. Горбулін, А. Б. Качинський. – К. : НІСД, 2010. – 288 с.
7. Державне управління:[навчальний посібник] / [А. Ф. Мельник, О. Ю. Оболенський, А. Ю. Васіна, Л. Ю. Гордінко]; за ред. А. Ф. Мельник. – К.: Знання-Прес.2003. – 343
8. Закон України «Про демократичний цивільний контроль над Військовою організацією і правоохоронними органами держави» / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, N 46 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/975-15>
9. Ільницька І. Армія і політика: моделі взаємодії в умовах різних політичних режимів / І.В. Ільницька // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». – 2008. – № 612. – С. 205–211.
10. Карпінський І. Армія і держава: політична суб'єктивність армії в умовах переходу суспільства до демократії / І. Карпінський // Вісник держ. ун-ту «Львівська політехніка» «Держава та армія». 1998. – № 344. – С.119–127.
11. Качинська М. Зарубіжний досвід діяльності поліції у сфері реалізації законодавства про вибори та референдуми [Електронний ресурс] / М. О. Качинська // Форум права. — 2012. — № 3. — С. 257—262. — Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2012-3/12kmovtr.pdf>
12. Кофман Б. Міжнародні виборчі стандарти: ідентифікаційна та структурна

- характеристика [Текст] / Б. Кофман // Вісн. Центр. виборчої комісії. – 2007. – №3 (9). – С. 74–80.
13. Куліш А. Поняття та правове регулювання діяльності силових структур системи правоохоронних органів України в сучасних умовах [Електронний ресурс] / А. М. Куліш, А. В. Солонар, П. А. Михайлішин // Режим доступу: http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/38381/1/Kulich_Solonar_Mukhaylishyn.pdf
14. Милосердна І. Система політичної влади України в умовах демократичних перетворень / І. М. Милосердна // Актуальні проблеми політики. - 2013. - Вип. 49. - С. 77-87. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/appol_2013_49_9
15. Політологія: Підручник для курсантів вищих військових навчальних закладів Збройних сил України / За заг. ред. В. Ф. Смолянюка. – 1-е вид., – Вінниця: Нова кн., 2002. – 446 с.
16. Пучков О. Громадський контроль над силовими структурами – вимога сучасного демократичного суспільства / О. О. Пучков // Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gileya/2010_32/Gileya32/F9_doc.pdf
17. Роль і місце національної спецслужби в історії українського державотворення – Київ: ВПЦ «Київський Університет», 2017. - 183с
18. Словничок юридичних термінів / Уклад. В.П. Марчук. – К.: МАУП, 2003. – 128с.
19. Требін М. Армія і парламент: проблеми взаємодії та контролю / М. Требін // Нова політика. – 1999. – № 3. – С. 46–53.
20. Требін М. Армія та суспільство: соціально-філософський аналіз взаємодії в умовах трансформації: Монографія // М.П. Требін. – Харків: Вид. Дім «Інжек», 2004. – 404 с
21. Череміскіна Н. Цивільний контроль над воєнною організацією держави / Н. Череміскіна // Нова політика. – 2002. – № 2.– С. 42–45.
22. Чуклинов А. Административный ресурс как специфическая форма политической коррупции. URL: <http://www.sartraccs.sgap.ru/Explore /chuklinov/main.htm>.

Kabish O.O. The role of power structures in the political power of democratic states

The article is about problem of the place of power structures in the system of political power with democratic state. The principles and features of the functioning of power structures in democratic states were analyzed. Models and forms of interaction of power structures with political power and civil society were considered. The attention was paid to the characterization of power structures as an administrative and electoral resource during the electoral process. The peculiarities of civil and basic directions of public control of power structures with democratic state were revealed. It was proved that the characteristic feature of the democratic regime is the removal of power structures from political life, and their activities are clearly regulated by legislation, the participation of citizens in the formation and control of the activities of law enforcement agencies, that makes it impossible to use them against their own population.

Key words: *force structures, political system, democratic regime, public control, administrative resource, electoral resource.*